

EKSKUR- SIONI- JUVHI MEELES- PEA

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Teaduslik Raamatukogu

EKSKURSIOONIJUHI
MEELESPEA

TARTU 1983

Kaane kujundanud T. Sepp

KUSTUTATUD

Arh.
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

7495

ПАМЯТКА ДЛЯ ЭКСКУРСОВОДА.
Составители Керсти Кийикас, Марс Равд.
На эстонском языке.
Тартуский государственный университет.
SOCP, 202400, г.Тарту, ул.Диккооли, 18.
Vastutav teinetaja K. Reemet.
Paljundamisele antud 10.02.1983. MB 02921.
Formaat 60x84/16.
Rotatoripaber.
Meeinakiri. Rotaprint.
Tingtrükipoognaid 2,33.
Arvestuspoognaid 1,94. Trükipoognaid 2,5.
trükiarv 250.
Tell. nr. 149.
Tasuta.
TRÜ trükkkoda. MS37, 202400 Tartu, Pileoni t. 14.

KOOSTAJATELT

TRÜ Teadusliku Raamatukogu ekskursioonijuhhi meelespea on mõeldud ekskursioonijuhtidele ja teistele raamatukogu töötajatele, kes oma ameti tõttu võtavad vastu raamatukogu ja ülikooli külalisi. Meelespea sisaldab arve ja fakte raamatukogu minevikust ja tänapäevast. Peatükk "Raamatumuuseum" ei ole näituse kataloog, kuna eksponaate aeg-ajalt vahetatakse, vaid annab ülevaate käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna valdustest nii, nagu seda on püütud kajastada muuseumis.

TÄHELEPANUKS EKSKURSIOONIJUHILE!

1. TRÜ Teaduslikus Raamatukogus korraldatakse ekskursioone eeskätt TRÜ külalistele ja raamatukogutöötajatele. Ekskursioonijuhid töötavad ühiskondlikel alustel.
2. Ekskursioone registreerib raamatukogu direktor (tel. 32577). Ekskursioonid toimuvad esmaspäevast reedeni kl. 8.00-16.30. Laupäeval ja pühapäeval ekskursioone ei korraldata.
3. Ekskursioonile TRÜ Teaduslikku Raamatukokku lubatakse grupe, mille suurus ei ületa 20 inimest.
4. Väliskülalisi võetakse vastu ainult direktori loal, "In-turisti" grupe ja linnaekskursioone ei teenindata.
5. Õpilastele ekskursioone ei korraldata, erandjuhul võetakse vastu abituriente.
6. Raamatukokku jõudes annavad külalised üleriided ja kotid garderoobi ning teatavad oma saabumisest informatorile, kes kutsub ekskursioonijuhi.
7. Ekskursiooni läbiviimiseks kontroll-lauast pääset ei vormistata, grupi eest vastutab ekskursioonijuht.
8. Külalistele näidatakse fuajeed, kataloogisaali, konve-rentsisaali, raamatumuuseumi ja individuaalkabiini (nr. 20). Lugesissaalidesse ja tööruumidesse on ekskursiooni-grupiga sisenemine keelatud. Hoidlatesse viiakse külalisi vaid direktori loal ja hoiuosakonna juhataja teadmisel.
9. Ekskursioon kestab ca 40 minutit, kuid raamatukogu tutvus-tamise põhjalikkus sõltub külastajatest ja nende huvi-dest.

RAAMATUKOGU AJALOOST

TRÜ Teaduslik Raamatukogu on Eesti NSV vanim pidevalt tegutsenud raamatukogu. Selle asutamine on seotud ülikooli taassavamisega 1802. aasta mais.

Juba varem, rootslaste võimu ajal, oli Tartus tegutsenud kõrgkool, algul Academia Gustaviana (1632-1656), hiljem Academia Gustavo-Carolina (1690-1710) nime all. Alates 1699. a. tegutses viimane Pärnus. Selle juurde kuulunud raamatukogu viisid rootslased pärast Põhjasõja lõppemist Eesti aladel (1710) endaga kaasa ning see liideti Stokholmi Kuningliku Raamatukoguga. 1935.a., seoses eesti raamatu 300. aastapäevaga, saadi kingitusena tagasi üks raamat sellest kogust - kirikuisa Augustinus Aureliuse teoste 9. kd. 1529. aastast, mille tiitellehel on ülikooli esimese kuraatori Johan Skytte kinkepühendus Academia Gustaviana raamatukogule.

1800. aastal algasid ettevalmistused taasavatava ülikooli raamatukogu loomiseks ning 1802. a. juunis alustaski 4000 köitega raamatukogu tööd (praeguse Ülikooli t. 16 asuva õppehoone teise korruse saalis).

Raamatukogu esimene hooldaja (direktor), Tartu ülikooli klassikalise filoloogia, esteetika, kirjandus- ja kunstiajaloo professor Karl Morgenstern töötas sel kohal 37 aastat. Morgensterni järeltulijadki on püüdnud järgida tema kujundatud kindlaid komplekteerimispõhimõtteid, eeskätt kirjanduse ranget valikut teadusliku väärtuse järgi, samuti seisukohta, et raamatukogu peab olema avatud võimalikult laiale lugejaskonnale.

1806. a. sai raamatukogu esimesena ülikooli allasutusest omaette hoone: ülikooli esimese arhitekti J.W. Krause projekti järgi ehitati Toomkiriku varemete kooriosa ümber kolmekorruseliseks saalraamatukoguks.

Raamatukogu varasid täiendati pidevalt nii ostetud, vahetatud kui kingiks saadud teostega. Esimesed raamatud saadi

1800. a. annetusena keisrinna Jelizaveta ihuarsti leselt krahvinna M.A.Lestocqilt, aastate jooksul järgnesid kingitused paljudelt kuulsatelt isikutelt, sealhulgas ülikooli endistelt kasvandikelt ning õppejõududelt. Anti üle isiklikke kollektsioone, millest väärtuslikumad säilitatakse memoriaalkogudena.

Arenes ka välisvahetus - alates 1818. a. Saksamaa, sajan- di keskpaiku ka teiste Euroopa maade ja USA ülikoolidega. 19. saj. keskpaigaks oli Tartu ülikooli raamatukogu Peterbu- ri Avaliku Raamatukogu ja Teaduste Akadeemia Raamatukogu kõrval üks suurematest ja parema korraldusega raamatukogu- dest Venemaal.

1915.-17. a. olid raamatukogu varad koos ülikooli muu in- ventariga sõjaohu eest evakueeritud Nizni-Novgorodi, Permi ja Voroneži.

Raamatuvara edaspidise täienemise seisukohalt oli oluline 1919. a. trükiseadus, millega raamatukogu hakkas saama sund- eksemplari Eesti trükiteodangust. Selle alusel hakati üli- kooli raamatukogus koostama "Eesti raamatute üldnimestikku".

1919. a. määrusega moodustati raamatukogus 2 osakonda (eesti ja välismaa osakonnad) ning kehtestati isikkoosseis (juhataja, 2 raamatukoguhoidjat, 3 assistenti, 4 ametnikku, 2 teenijat). 1919-1944 oli raamatukogu juhatajaks Fr.Puksoo. Tartu ülikooli raamatukogu teenindas eeskätt üliõpilasi ja õppejõude, aga õppejõudude vastutusel ning vastava tasu eest ka inimesi väljastpoolt ülikooli. Et õppekirjandus pea- kogus enamasti puudus, eelistasid üliõpilased kasutada semi- nariraamatukogusid. Kodanliku perioodi lõpuks oli ülikooli raamatukogu 722 000 köitega endiselt Eesti suurim.

II maailmasõja ajal ei saanud raamatukogu oluliselt kan- natada. 1944.-45. a. evakueeriti väärtuslikum kirjandus fa- sistide eest Viljandi- ja Läänemaale, Saksamaale viimiseks mõeldud väärtteoste asemel pakiti kastidesse makulatuuri. Selle riskantse töö eest autasustati hiljem kolme raamatuko- gutöötajat (K. Weltmanni, M. Liblikut ja L. Laod) medaliga "Vapra töö eest Suures Isamaasõjas aastail 1941 - 1945".

Peale II maailmasõda suurenes kiiresti raamatufond, lugejate ja laenutuste arv. Ülikooli raamatukokku koondati hulgaliselt sõja ajal peremeheta jäänud raamatuid (neist umbes 75% võõrkeelsed), sõjajärgsetel aastatel inventeeriti valdav osa sellest fondist ning võeti 1957.a. üldbilansile. Need trükised, nn. reservfond, on üheks meie raamatuvahetuse allikaks.

Raamatukogu algusaastatest peale on püütud järgida põhimõtet, et ülikooli raamatukogu peab olema avatud "kogu lugevale avalikkusele". Peale üliõpilaste, õppejõudude ja ülikooli teenistujate on raamatukogu lugejateks ikka olnud ka isikud väljastpoolt ülikooli ja Tartut.

1958. a. nimetati TRÜ Pearaamatukogu ümber Teaduslikuks Raamatukoguks.

Mõningaid võrdlusandmeid raamatukogu suuruse kohta tema loomisest tänapäevani:

Aasta	Fond
1802	4000 trükiüksust
1839	59000 - " -
1921	500000 - " -
1940	722000 - " -
1960	2300000 - " -
1983	3800000 - " -

Külastusi oli 1982. a. umbes 500 000, laenutusi 1 760 000. Lugejate arv on kasvanud 15000-ni.

RAAMATUKOGU FONDID

Oma 3,8 miljoni trükiüksusega on TRÜ TR Eesti NSV suurim raamatukogu. Rohkem kui raamatukogu suurus ja auväärne iga väärtustavad meie varamut tema rikkalikud fondid. Juba 19. saj. kujunesid raamatukogu fondide täiendamisel välja kindlad põhimõtted, paljudest peetakse kinni siiaamaani: hinnata raamatuid nende teadusliku väärtuse järgi; osta eeskätt teadustööks vältimatult vajalikku, eelistades algupärandeid tõlgetele; täiendada võrdselt kõiki teadusalasid; muretseda luksusväljaandeid ainult erandkorras; ilukirjandusest hankida õppetööks tarvilikku; vältida lünki perioodika komplekteerimisel; mitte osta terveid eraraamatukogusid, vaid valida neist vajalik. Sõjajärgsetel aastatel on muretsatud rohkesti õpikuid.

Vana võor- ja venekeelse raamatu fond koosneb enne 1917.a. välja antud kirjandusest. Paljudi sellest on tänapäeval muutunud haruldaseks.

Eestikeelse kirjanduse fondis on praegu üle 40 000 nime-tuse. Eestikeelset kirjandust komplekteeritakse alates 1896. aastast, mil raamatukogu hakkas Peterburi Trükiasjade Peavalitsuselt saama Venemaal ilmunud eesti- ja lätikeelsete trükiste sundeksemlare. Süstemaatiline eestikeelse kirjanduse hankimine algas siiski alles kodanlikul perioodil. Sellest ajast (1919.a.) alates on eestikeelse raamatu osakaal TRÜ TR-s pidevalt kasvanud.

Kodanliku perioodi algusaastail loodi ka nn. Estica-fond, mis sisaldab endisi Balti kubermange (Eesti-, Liivi- ja Kura-maad) puudutavat vene- ja võorkeelset vanemat kirjandust.

Nõukogude kirjanduse fond moodustab ühe kõige rohkem kasutatava osa raamatukogu varadest. Kogu sisaldab NSV Liidus ilmunud kirjandust vene, võor- ja NSV Liidu rahvaste keeltes alates 1946.a., mil raamatukogu hakkas neist raamatutest saama sundeksemlari (kodanlikul perioodil saadi nõukogude kirjandust põhiliselt vahetuse teel).

Uuemat välismaal ilmunud kirjandust saab raamatukogu peamiselt vahetuse teel välismaa teadusasutustelt ja raamatukogudelt, aga ka ostudena.

Teatmeteoste hulgas leiduvad maailma esimesed entsüklopeediad: P.Bayle'i "Dictionnaire historique et critique" (1702-1722), D.Diderot' ja J.B.d'Alembert'i "Encyclopédie..." (1751-1772) jm. Meil on hoiul ka uuemaid Prantsusmaal, Soomes, Inglismaal, USA-s, Itaalias, Saksamaal jm. välja antud entsüklopeediaid. Tänapäeval on teatmekogus ligi 60 000 eks.

Õppekogu sisaldab õppetööks vajalikku kirjandust kõigilt ülikoolis õpetatavatelt teadusaladelt. Fondis on 160 000 trükiüksust. Õppekogul on oma kojulaenutus ja lugemissaal, kus kirjandus on paigutatud avariilulitele.

Teadusraamatukogu suuremaid ja väärtuslikumaid fonde on perioodikafond, mis sisaldab väljaandeid teadusliku ajakirjanduse algusest tänapäevani. Haruldastena säilitatakse esimesi teaduslikke ajakirju, nagu näiteks "Journal de sçavans" (alates 17. saj. II poolest). Euroopa vanima teadusliku ühingu, Londoni Kuningliku Seltsi esimesest ajakirjast "Philosophical Transactions..." on raamatukogul olemas täielik komplekt aastatest 1665-1946 jm. Perioodikafondis on ka ülikoolide, Teaduste Akadeemiate, teaduslike seltside ja asutuste väljaandeid. Osa uuemast välismaisest perioodikast säilitatakse koopiadena mikrokandjatel.

Suurt huvi pakub teadlastele dissertatsioonide ja akadeemiliste väljaannete fond, mis on ainulaadne NSV Liidus, sisaldades üle 400 000 väitekirja, autoreferaadi ja muu teadustöö 16. saj. algusest tänapäevani. Siin leidub väitekirju paljudelt nimekatelt teadlastelt: K.E.v. Baer, N. Pirogov, R.Koch, I.Pavlov, H.R.Herz, N.Lunin, P.Curie, M. Skłodowska-Curie, N.Burdenko, F.R.Faehlmann jt. Üks selle fondi haruldusi on N.Tšernõševski dissertatsioon "Эстетические отношения искусства к действительности" (1855). mis omal ajal konfiskeeriti tsaarivõimude poolt. Ärakorjatud eksemplarid hävitati.

TRÜ TR-s on ka marksismi-leninismi klassikute bibliofiilseid väljaandeid (s.t. esitrükke ja eluajal ilmunud töid).

Nii on meil K. Marxi "Das Kapital" I-III (1867-1894), F. Engelsi "Die Lage der arbeitenden Klasse in England" (1845), V.I. Lenini "Развитие капитализма в России" (1899). Nimetatud teosed (v.a. "Kapitali" III osa) on muretsatud juba ilmunis-aastal. Siia kuulub ka Venemaal esimest korda legaalselt (1898) välja antud Lenini teoste kogumik "Экономические этюды и статьи", mis ilmus Vladimir Iljini nime all.

Mitmeid annetatud kollektsioone säilitatakse memoriaal-kogudena. Kõige suurem ja rikkalikum neist on prof. K. Morgensterni kogu, mis sisaldab 11,5 tuhat köidet filoloogia, ajaloo ja filosoofia alalt. 1832. a. annetas kindraladjutant P. Aleksandrov ülikoolile ligi 3000-köitelise raamatukollektsiooni 16.-18. saj. prantsuse-, saksa-, inglise- ja ladina-keelseist ajaloo ja õigusteadusliku sisuga raamatuid. Kogus on hulgaliselt endiste omanike supereksliibristega varustatud raamatuid.

Keemiaprofessor F. Giese pärandusena saadi 1821. a. 1114-köiteline keemiakirjanduse kogu, mis sisaldab muuhulgas ka haruldasi alkeemia-alaseid töid. Prantsuse, inglise, itaalia ja saksa kirjandusklassikute teoseid sisaldab Tartu ülikooli esimese kuraatori, kirjanik F. M. v. Klingeri memoriaalkogu, mis saadi 1844. a. annetusena tema leselt (üle 5000 köite).

Ainsaks venekeelseks memoriaalkoguks on vene bibliofiili ja bibliograafi A. N. Neustrojevi 3213-köiteline kogu vene ajaloo ja filoloogia alalt, mis saadi 1904. a.

Üks väiksemaid on Ruhja pastorilt G. Bergmannilt 1837. a. omandatud umbes 700-köiteline kollektsioon, mis sisaldab piibli esitrükke ja varaseid väljaandeid 48 keeles.

Peale nende hoitakse memoriaalkogudena Tartu ülikooli endise ajaloo-professori R. Hausmanni ja raamatukogu endise direktori K. Weltmanni Baltimaade ajaloo alast kirjandust sisaldavaid kogusid (vastavalt üle 4000 ja 8500 eks.), G. Igelströmi keemiakirjanduse (üle 500 eks.) ja prof. V. Vadi meditsiinikirjanduse (ca 200 eks.) kogu.

Teaduse- ja kultuuriajaloo seisukohalt on hinnatav TRÜ TR käsikirjakogu (16000 säilitusüksust). Siin leidub nii idamaiseid kalligraafilisi käsikirjalisi raamatuid ja keskaegseid Lääne-Euroopa pärgamentkoodekseid kui ka dokumentaalseid

materjale. Viimaste hulgast on väärtuslikumad De la Gardie arhiivfond, Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina fond, Tartu Tsensuurikomitee fond jm. Olulised on Tartu ülikooliga seotud isikute käsikirjalised pörandid (K.E.v. Baer, L.Puusepp, F. Klement jt.). Autograafe sisaldavad K.Morgensterni kirjakollektsioon (Lomonossov, Voltaire, Žukovski, Händel, Kant, Parrot, Struve, Krusenstern, Goethe jt.) ning Peterburi TA endise arhivaari, Ermitaži konservatori F.L.Schardiuse autograafide kogu 15.-19. saj. kuulsustelt (Louis XIV, Louis XVI, Louis XVIII, Rischelieu, Mazarin, Napoleon I, Haydn, Beethoven, Liszt, Scott, Balzac, Andersen, Kepler, Linné, Faraday jt.).

7500 nimetust sisaldaval fotokogul on suur teaduslik ning kultuurilooline tähtsus. Siin leidub tänapäeva fotograafia rajaja W.H.F. Talboti 10 originaalfotot ning 11 fotogravüüri 19. saj. 40.-50. aastatest. 1966. a. saadi ülikooli botaanika kaasaegse direktori Edmund Russowi (1841-1897) stereofotode kogu, mis sisaldab üle 1000 vaate Tartust ja Tartu ümbrusest. Oma põhiosas kajastab fotokogu aga Tartu ülikooli elu ja tegevust.

TRÜ Teadusliku Raamatukogu hoida on ka kunstikogu, kuhu kuulub graafikat (8944), maale (38), skulptuure (12), auaadresse ning tervitusi ülikooli juubeleiks (398) ja mitmesuguseid kingitud esemeid.

Kõige väärtuslikum on graafikakogu, kus leidub Lääne-Euroopa 16.-19. saj. I p. vasegravüüre, puulõikeid, litograafiaid, joonistusi. Graafikakogule pani aluse prof. Karl Morgenstern, kes raamatukogu direktori ja õppejõu kohustuste kõrval juhatas ka ülikooli kunstmuuseumit (1803-1837) ja komplekteeris selle kogusid. Mõõdunud sajandi keskel joonistuskoogi suunatud varad anti selle tegevuse lõppemisel 1891. a. üle raamatukogule, kuhu oli juba varem talletatud K. Morgensterni pörand, ülikoolile ostetud teadlaste portreed, kingitused, maalid jm.

RAAMATUMUUSEUM

Tartu ülikooli ajalooa on tihedalt seotud tema raamatukogu tekke- ja arengulugu. Rootsiaegsel ülikoolil (1632-1665, 1690-1710) oli juba esimesel tegevusperioodil raamatukogu, mille kohta leidub dokumentaalseid tõendeid ka meie fondides. Ekspositsioon algab Academia Gustaviana kantseri Johan Skytte kingitusega 1633. aastast - Aurelius Augustinuse teoste 9. köide on ainuke meieni jõudnud akadeemia raamatukogu raamat. Academia Gustavo-Carolina raamatukogu sisulisest rikkusest kõneleb 1692. a. koostatud kataloog (u. 3000 nimetust), raamatukogu kasutamist valgustab laenutusžurnaal aastatest 1692-1707. Näitusel eksponeeritud koopiate originaalid asuvad Stokholmi Kuninglikus Raamatukogus.

1802. a. taasavatud Tartu ülikooli raamatukogu esimeseks direktoriks sai prof. Karl Morgenstern, kelle teeneks oli raamatukogu oskuslik organiseerimine ja raamatuvarade sihipärane komplekteerimine 37 aasta vältel.

Esimest raamatuannetust ülikoolile dokumenteerivad nimestikud krahvinna M.A.Lestocq'i ja suurvürst Konstantin Pavlovitsi poolt kingitud kogudele. Raamatukogu komplekteerimisest kõnelevad ostunimestikud, oksjonikataloogid, professorite esitatud desideraatide nimestikud. K.Morgensterni poolt kasutusele võetud fondide paigutussüsteemist räägivad topograafilise kataloogi köited. Raamatukogu kasutamise eeskirjad iseloomustavad tolleaegseid tingimusi raamatute laenamisel. Silmapaistvate lugejate nimed - K.E.v.Baer, F.R.Kreutzwald, N.Pirogov, H.Abovjan - on kantud 19. sajandi algupoole laenutusraamatutesse. Raamatukogu ajalugu illustreerivad vanad gravüürid ja fotod.

Harulduste poolest on rikkad memoriaalkogudena hoitavad suuremad isiklikud raamatukogud, mille omanikeks olid TÜ professorid K. Morgenstern ja F. Giese, kindraladjutant P.Aleksandrov, TÜ kuraator kirjanik F.M.v. Klinger, vene bibliofiil ja bibliograaf A. Neustrojev ja Ruhja pastor G. Bergmann.

Rariteetide kogumine pole olnud Tartu ülikooli raamatukogu eesmärgiks, kuid olles teaduse ja teadlaste teenistuses, on ta talletanud rohkesti haruldasi trükiseid. Aastatega on raamatukogu omandanud arvukalt ajaloolisi käsikirju, väärtuslikke kunstiteoseid ja fotosid.

Käsikiri e. manuskript on haruldus juba sünnil. Igaüks neist on omaette kunstiteos, millel lasub kirjutaja ning kaunistaja isikupärane pitser.

Keskaegsetest Lääne-Euroopa raamat-käsikirjadest on eksponeeritud ladina grammatiku Priscianuse (6. saj. algus) põhiteose "Institutiones grammaticae" kommentaarid. See pärgamentkoodeks, mis jõudis raamatukogusse 19. saj. alguses, pärineb oletatavasti 11.-12. sajandist. 14. saj. Itaalia käsikirja illustratsiooni esindab kaunite värviliste initsiaalidega "Liber moralis". Kahe vahapitseriga pärgamentürik 1239. a. - Württembergi krahvi ja ta pojapoja maavalduse kinkekiri Heggbach'i nunnakloostrile - on seni teadaolevalt raamatukogu vanim dokument. Veel võime näha lehte Šveitsi loodusteadlase K. Gesneri taimejoonistuste kogust (1561-66). Tema kirjutatud on ka värvilist joonistust saatev tekst.

Eksponeeritud vanavene käsikirjad kuuluvad enamikus Petersi kloostri kollektsiooni. Kogu sisaldab peamiselt kirikukirjandust, ent ka ajaloolise ja ilukirjandusliku sisuga teoseid. Kollekttsiooni üks haruldasemaid käsikirju on "Евхологикъ" - poolustaavkirjas kirikutalitusraamat 15. saj. keskpaigast. Vanavene kirikulaulule omaseid noodimärke näeme 17. saj. I poole lauluraamatus, samas kõrval tänapäevasele märkele lähedasemat 18. saj. I veerandi noodistust. Kaunis on kiriku tarberaamatule omane kreeka-slaavi köide.

Iseloomustamaks vanavene kirjanduses levinud pühakuelulugusid on näitusel "Püha Nikolai Mirlikliiski elulugu" (16. saj.). 18. saj. populaarseks saanud kelmiromaan'i esindab "Lugu Frol Skobejevist", millest üldse on säilinud 8 käsikirja. Ülikooli raamatukogule kuuluv on kirjutatud kiirkirjas 18. saj. III veerandil.

Idamaade manuskripte on raamatukogul üle 200, nende hulgas rohkesti kaunilt kujundatud raamat-käsikirju. Näitusel võime näha Vastse-Kuustest pärit orientalisti Otto Friedrich

v. Richteri Idamaareisil kogutud käsikirju. Smürnas hukkunud noore reisimehe pärandi kinkis tema isa 1819. a. ülikooli raamatukogule. Richteri kinkeeksliibrisega on varustatud Saadi, Hafizi jt. pärsia poetide gaseelikogu (15. saj.). Manuskripti leheküljed on ilustatud iraani stiilis värviliste vinjettide ja miniatuuridega. Teisel pärsia luulekogul (17. saj.) on orientaalsele käsikirjale omane kullaga kaunistatud pruunikaspunasest kitsenahast klappkõide. Klappraamatu kaanedekooris on kasutatud azuurtehnikat ja käsikuldamist. Raamatukogu araabiakeelsete käsikirjade hulgast on näitusele valitud Tartu ülikooli eksegeetika ja idakeelte professori J.W.F. Hezeli kingitus - araabia-pärsia sõnaraamat, mis sisaldab ligikaudu 7000 sõnavormi 12. saj. II poole araabia keelest. Erksavärviliste portreepiltidega idamaade valitsejatest torkab silma türgikeelne foliant "Ajaloo parimad" (17. saj.). Armeenia kirikulaulude kogu aastast 1650 on raamatukogusse jõudnud Tartu ülikoolis õppinud Hatsatur Abovjan kingitusena.

Manuskript püsis ühiskonna kultuurisaavutuste ja vaimuloomingu vahendajana seni, kui trükikunsti rajamisega astus ellu raamat-trükis. Euroopas J. Gutenbergi poolt 15. saj. leiutatud trükitehnika andis võimaluse pöörduda kirjasõna vahendusel korraga tuhandete inimeste poole. Trükikunsti esimene poolsajand andis umbes 45 000 nimetust lugemisvara 10-12 miljonis eksemplaris. Võib oletada, et meie ajani on säilinud vähemalt pool miljonit hällitrükist e. inkunaablit. TRÜ Teaduslikus Raamatukogus on neid 47, millest vanim - Pariisi ülikooli kantsleri J. Gersoni teos "Tractatus de regulis mandatorum" on trükitud Nürnbergi esitrükkali J. Sensenschmidt juures 1470. a. Vanimaid teatmeteoseid raamatukogus on Bartholomaeus Anglicuse "De proprietatibus rerum" (Köln, 1483). Hällitrükisele tavalises mahukas fooliokaustas näeme rikkalikult illustreeritud väljaannet - J. Schedeli "Das Buch der Croniken und Geschichten" (Augsburg, 1500). Eksponeeritud on ka paljude puuloigetega illustreeritud J. Angeli "Astrolabium" (Veneetsia, 1494).

16. saj. I poolel trükitud raamatuist, paleotüüpidest, on ühe haruldasemaid utopistliku sotsialismi rajaja Thomas More'i "Utopia" esitrükk (1516). Paleotüüpide hulgas on nii teaduslikke - Eukleidese (1537), Archimedese (1544), Galenose (1519) töid kui ka rahvale mõeldud rikkalikult illustreeritud raamatuid - Petrarca "Von den Artzney bayder Glück" (Augsburg, 1523), "Der Teütach Cicero..." (Augsburg, 1535), S. Branti "Warren Spiegel" (Strasbourg, 1549).

Eeskujuliku trükitehnika ja kauni kujunduse poolest on silmapaistvad 16.-17. saj. kuulsate trükkalite väljaanded - aldiinid, plantiinid, elseviirid, J. Probeni ja Etienne'i detrükkised. Näeme teadusajaloost tuntud autorite töid alates antiikaja suurtest mõtlejatest - nimetagem Lucretiuse, Juvenaliae, Hippokratese, Galenose, Rotterdami Erasmuse, Descartes'i jt. teoseid.

Aristoteles, Avicenna, Paracelsus, Vesalius, Fuchs, Gesner, Kopernik, Galilei, Kepler, Descartes, Huygens, Harvey, Malpighi, van Leeuwenhoek, Newton, Boyle, Guericke jt. - need on autorid, kelle teosed võimaldavad jälgida teadusliku mõtte arengut läbi sajandite.

Maailmakirjanduse klassikast võib nimetada Voltaire'i, Rousseau, Balzaci, Hugo, Dickensi, Goethe jt. teoseid.

Vanade atlaste ja kaartide kogus leiduvad haruldasteks muutunud A. Orteliuse, G. Mercatori ja J. Janssoniuse atlased.

Eksponeeritud on maailma esimesed teaduslikud ajakirjad "Journal des sçavans" ja "Philosophical Transactions", mis hakkasid ilmuma 1665. a.

Vanemate teatmeteoste seas on värviliste illustratsioonidega C. Plinius Secunduse "Historia naturalis" (Maini'särne Frankfurt, 1582), G. Reisch'i "Margarita philosophica" (Basel, 1508), J. H. Zedleri "Großes vollständiges Universallexicon" (1732-1751) ja D. Diderot'i, J. B. d'Alembert'i "Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences..." (1751-72).

Trükikunsti leiutamisest oli möödunud peaaegu sajand, kui ilmusid esimesed eestikeelsed trükised.

Ülikooli raamatukogu vanim eestikeelne raamat on H. Stahli 4-osaline käsi- ja koduraamat (1632-38). Raamatu 2. osa, saksa- ja eestikeelse paralleeltektiga lauluraamat, mis

trükiti Tallinnas 1637.a., on esimene Eestis trükitud eestikeelne raamat. Varasematest eesti raamatutest on eksponeeritud veel H. Gõsekeni "Manuductio ad Linguam Oesthonicam..." (Tallinn, 1660) - vanuselt 3. eesti keele grammatika, "Wastne Testament" (Riia, 1686) - uue testamendi 1.väljaanne eesti keeles lõunaestli murdes ja "Kõssi-Ramat..." - 1699. a. Tallinnas trükitud agenda, mis on trükitehniliselt, kujunduselt ja ka köitelt üks kaunimaid selle perioodi raamatuid.

18. saj. arvatakse ilmunud olevat ligi 220 eestikeelset raamatut. Tartu ülikooli raamatukokku on jõudnud neist vaid 14. Esimene põhjakeelne murdes uus testament ilmus Tallinnas 1715.a. A.Thor-Helle (Halle, 1732) ja A.W.Hupeli (Riia/Leipzig, 1780) grammatikad on ilmumise järjekorras 5. ja 6. eesti keele grammatika. Eestikeelse piibli esimene väljaanne (1739) on ka kunstipärase trükise näiteks. Vähesel arvul säilinud trükiste hulka kuuluvad F.G.Arveliusse ja F.W. Willmanni opetlikud lood. Raamatukogu vanim eestikeelne saadik on O.W.Masingu "ABD ehk Luggemise-Ramat Lastele" (Tartu, 1795). Esimene eestikeelne ajaleht oli arstiteaduslik "Lühike Õppetud..." (Põltsamaa, 1766).

19. saj. laienes eesti raamat temaatikalt ja kasvas arvuliselt. Vähe on säilinud esimest talurahva-regulatiivi 1802. aastast "Iggaüks, kes nouab sannaikulik ja õige olla...". Järgnesid talurahvaseadused 1804., 1816., 1820., 1850. ja 1858.a.

Tingituna praktilise elu vajadustest kujunes juba sajandi algul välja koolikirjandus. Esimeseks aineõpikuks eesti keeles on P.H.Frey matemaatikaõpik "Arropiddamise ehk Arwamisse-Kunst" (Tartu, 1806). Meie esivanemate õpirasmatuiks olid ka I eestikeelne geograafiaõpik, B. Gildenmanni "Mailmade õppetud" (Pärnu, 1849) ja J.G. Schwartzi toimetatud 7-osaline "Koli-ramat" (Tartu, 1852-61) kihelkonnakoolidele. 1859. a. Tartus trükitud "Maa Kaardi-Ramat..." on esimene mitmevärviliselt trükitud eestikeelne raamat. Sajandi viimasest veerandist on esitatud omal ajal väga hinnatud ja levinud õpikuid C.R. Jakobsonilt, J. Kunderilt, R. Kallaselt ja J. Kurrikult.

Toeliseks rahvaraamatuks 19. saj. oli kalender - nii prakti-
tiliste teadmiste levitamise kui ka ilukirjanduse rahva hul-
ka viimisega. Vanimaks raamatukogus on 1811. a. M. Grenziuse
juures trükitud "Eesti-Ma-Rahwa Kalender". Õpetatud Eesti
Seltsi toimetusel ilmunud valgustusliku suunaga "Tarto ja
Wörro-ma rahwa Kelendris" jagati õpetust eriteadlaste abiga.
Suure poolehoidu võitis ka H. Laakmanni "Ma-rahwa kassuline
Kalender", mis ilmus 1845. a. alates. Pikki aastaid oli ka-
lendri lisa koostajaks F.R.Kreutzwald.

Levis praktiline käsiraamat, järjest kasvas ning muutus
sisukamaks populaarteaduslik kirjandus. O.W. Masingu "Pühha-
päwa Wahhe-luggemissi" (Tartu, 1818) on nimetatud isegi rah-
vaentsüklopeediaks. Nõuandeid põllumehele jagavad J.W.L.Luoe
"Nou ja abbi, kui waesus ja nälg käe on" (Tallinn, 1818),
"Lammaste-Karjusse Ramatokenne" (Tartu, 1830), L. Klekampfi
"Kärneri-ramat" (Tartu, 1860) ja C.R. Jakobsoni põllumajan-
duslikud tööd. Tervishoiualaseid õpetusi annavad J.W.L.Luoe,
O.A.Jannau ja F.R.Kreutzwald.

Ainulaadseks oli populaarteaduslike ülevaadetega ajaleht
"Maarahwa Nõddala-Leht" (1821-23, 1825) O.W.Masingu väljaan-
del. Rikkalikult illustreeritud populaarteaduslik kogumik-
-ajakiri F.R.Kreutzwaldi "Maailm ja mõnda..." (Tartu, 1848)
ilmus vaid viies vihikus. Perioodika-väljaanneteks võib lu-
geda ka J.W. Jannseni 7 andes juturaamatut "Sannumetoja"
(Tartu, 1848-60) ning F.W. Russowi sõjateateid sisaldavat
seeriat "Tallinna koddaniko ramat omma söbbradelle male"
(Tallinn, 1854-57). Sajandi keskel hakkas pidevalt ilmuma
eestikeelne ajaleht "Perno Postimees" (J.W. Jannseni toime-
tusel), "Tallorahwa Postimees", C.R.Jakobsoni "Sakala".

Eesti algupärasele ilukirjandusele eelnes 19. saj. I poo-
lel rahva lugemisvarana suure populaarsuse võitnud õpetlik
ja sentimentaalne juturaamat, peamiselt tõlked ja vabad üm-
berjutustused eesti keelde. Levisid C.W. Freundlichi jutuke-
sed ja mitmed "Jenoveva", "Hirlanda" ja "Griseldise" tööt-
lused.G.H.Schüldlöffeli tõlgitud jutuke "Jõggi merres" (Tal-
linn, 1842) on üks väheseid litodega illustreeritud raama-
tuid.

Sajandi alguse ilukirjandusest on eksponeeritud F.W.Willmanni ja P. Manteuffeli jutukesi, järgneb J. Sommeri "Wenne Südde ja Wenne Hing" (Pärnu, 1841). Sajandi II poolel tõusid rahvusliku kirjanduse viljelejate esirinda F.R. Kreutzwald, L. Koidula, C.R. Jakobson jt. Ilmusid Kreutzwaldi "Kalewi poeg" (Kuopio, 1862), "Eesti rahva Ennemuistsed jutud ja Vana-laulud" I-III (Tartu, 1860-64), L. Koidula esimesed luuletuskogud ja näidendid, M. Veske "Eesti rahvalaulud" (Tartu, 1879). Näitusel võib näha ka E. Bornhöhe, A. Kitzbergi, E. Vilde, J. Liivi, A. Haava teoste esitrükke, mille ilmumine ulatub juba 20. saj. algusse. Proletaarset kirjandust esindavad J. Lillienbachi ja O. Müntheri teosed.

Eksponeeritakse 19. saj. ilmunud olulisemaid töid keeleteaduse, folkloristika ja ajaloo alalt. Siinhulgas on J. H. Rosenplänteri ajakiri "Beiträge..." (Pärnu, 1813-1832), E. Ahrensi "Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes" (Tallinn, 1843) ja M. Veske "Eesti keele healte õpetus ja kirjutuse viis" (Tartu, 1879), F. R. Kreutzwaldi ja H. Neusi "Mytische und magische Lieder der Ehsten" (St. Petersburg, 1854), C. R. Jakobsoni "Kolm isamaa kõnet" (Peterburg, 1870) ja J. Hurda "Pildid isamaa sündinud asjust" (Tartu, 1879).

Õhiskondlik-poliitilisest kirjandusest on haruldased K. Marxi ja V. I. Lenini teoste väljaanded eesti keeles, esimene eestikeelne töölisajaleht "Edasi" 1905.a., J. Lillienbachi töölisalbum "Edasi I" 1905.a. Siia kuulub ka E. Vilde pilkeleht "Kaak" (Helsingi, 1906).

Rikkalikult on raamatukogus baltika kirjandust. Eesti- ja Liivimaa kroonikatest leiduvad B. Russowi "Chronica der Provintz Lyfflandt" (Rostock, 1578), S. Henningi "Liffländische, Churländische Chronica" (Rostock, 1590) ja Chr. Kelchi "Liefländische Historia" (Reval, 1695). Viimase jätkuna kajastab sündmusi Liivimaal aastani 1707 Chr. Keldhi lõpetamata käsikiri "Lief ländische Historia. Continuation 1690-1707". Rikkalikku materjali Baltimaade geograafiast, ajaloost, majandusest ja rahva elu-olust toob A. W. Hupeli "Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland" (3 kd., 1774-82).

1631.a. detsembris alustas tööd Tartu ülikooli trükikoda. Raamatukogus säilinud vanimaks Tartu trükiseks on ajaloo professor F.Meniuse õigusajaloosalane töö "Historischer Prodromus des Liefllaendischen Rechts und Reglements..." (1633).

Naaberrahvaste vanemaid trükiseid esindavad vanim soomekeelne piibel (1642), Königsbergis 1586. a. trükitud läti keelne M.Lutheri katekismus, ainuke säilinud trükipoogen läti esimesest aabitsast (17. saj. IV veerand) ning 1625. a. Königsbergis välja antud leedu-saksakeelse paralleeltekstiga "Psalteras Dowido".

Vene vanatrüki-raamatuist on aukohal Ostrogis 1581.a. I.Fjodorovi poolt trükitud piibli 2 eksemplari. Raamatutrükimine Ostrogis jätkus ka pärast esitrükkali lahkumist, eksponeeritud teos "Книга о постничестве" on trükitud Ostrogis 1594.a. Pjotr Matislavetsi poolt.

Moskvas asutatud "Печатный двор" ("Trükikoda") oli polügraafia alal esimene manufaktuurettevõtte Venemaal. Kuni 17. saj. keskpaigani trükiti peamiselt usulise sisuga raamatuid - eksponeeritud on kiriku talitusraamatud 1620. ja 1623.aastast. 1647.a. trükis "Дествица" sisaldab ainukese näite värvilisest gravüürist vene vanatrüki raamatuis. Venemaa peamiseks õiguskodeksiks 17.-18. saj. oli "Уложение царя Алексея Михайловича" (Moskva, 1649).

Vene autorite varasem looming - teoste järelsõnad, sissejuhatavad võrsid, pühakute elulood - oli anonüümne või ilmus pseudonüümi all. Alles 1680.aastaist on teada esimesed autorid, kellele loominguline töö oli peamiseks tegevuseks - Karion Istomin ja Simeon Polotskist. Teadlane ja pedagoog Simeon Polotskist oli õukonnas mõjukas isik, kellele tsaar rajas Moskvas isegi eri trükikoja.

Kiievi varatrükistest on eksponeeritud "Большой требник" (1646). Teos on antud välja metropoliit Pjotr Mogila ajal, kes oli 20 aastat ukraina trükinduse juhtivaks jõuks, koondades enda ümber parimaid teadlasi ja kunstnikke. Kiievi-Venemaa üheks tähtsamaks kirjandusmälestiseks on "Киево-Печерский патерик" (1661). Mõlemad trükised on illustreerinud oma aja tuntud meister Ilja.

Peeter I reformide tulemusena toimusid muudatused Venemaa poliitilises ja majanduselus. Sellega seoses saabus 18. saj. vene kultuuri tõusuaeg. Vajati õpikuid, arenes ilukirjandus ja publitsistika.

1703.a. ilmus esimene L.Magnitski koostatud õpik "Арифметика" - ajastu matemaatikaalaste teadmiste entsüklopeedia. Näitusel eksponeeritud M. Smotritski "Грамматика" 1712. a. Moskva väljaanne, sajandivanuse teose 4. väljaande täiendatud järeltrükk oli grammatikaõpikuks M.Lomonossoville. Mõlemad õpikud on trükitud veel kirillitsas. Võtnud ise osa ilmaliku kirja loomisest, kinnitas Peeter I selle 1710. a. Siitpeale algas vene raamatukultuuri hoogne areng.

1718.a.ilmus Moskvas B.Vareniuse "География генеральная". Peeter I suunamisel tõlkis selle elseviirväljaande järgi F. Polikarpov. Raamat sisaldab Pythagorase, Ptolemaiuse, Aristotelese ja Koperniku õpetusi. Vene esimese rahvusvahelise õiguse raamatu "Рассуждение..." autor oli viitsekantsler P. Šafirov, teose viimased leheküljed kirjutas Peeter I. Õlikooli raamatukogu eksemplar on üks 1722. a. ilmunud 3. väljaande massitiraažist (20 000 eksemplari!).

1728. a. alustas vastavatud Peterburi TA juures tegevust ka kirjastus ja eeskujuliku sisseseadega trükikoda, kus peamiselt anti välja teaduslikke raamatuid. Aastatel 1728-1805 avaldati perioodilist kogumikku akadeemikute töödest pealkirjaga "Commentarii Academiae scientiarum". 1735. a. ilmus esimene teos vene välisõpetusest - V. Tredjakovski "Новый и краткий способ к сложению российских стихов". Paljud tööd, mis olid pühendatud Venemaa uurimisele ja kirjeldamisele, pole oma teaduslikku väärtust minetanud ka tänapäeval - nimetagem S.Krašeninnikovi teost "Описание земли Камчатки" (1755) või Venemaa atlasi aastast 1745, mis oli kaartide täpsuselt oma aja parimaid Euroopas.

Iga raamatukogu uhkuseks on teaduse ja kirjanduse klassikute esi- ja eluaegsed trükid. M. Lomonossovi ja D.Fonvizini teostest anti kordusväljaandeid juba nende eluajal, A.Kantemiri "Сатиры" pidid aga paarikümne aasta jooksul levima vaid käsikirjas. Satiiride esimest väljaannet 1762. aastast

leidub vaatamata suhteliselt suurele tiraažile (1400 eks.) tänapäeval väga vähe.

18. saj. II poole vene raamatuloos kuulub silmapaistev koht N. Novikovile. 1773. aastast hakkas ta väljaandes "Древняя российская вивлиофика" publitseerima arhiivmaterjale Venemaa ajaloo kohta. Novikovi satiiriline ajakiri "Трутенъ" sai ilmuda vaid aastail 1769-70.

19. saj. silmapaistvaim kirjastaja oli A. Smirdin, kellel oli ka rikkalik raamatukogu. A. Smirdini väljaandel ilmus V. Žukovski jutustus "Ундина" (1837). Autori juhendamisel valmisid teosele Tartus L. Maydelli juures 20 suurepärast gravüüri, mis läksid müügile ka eraldi mapis. 1819. a. anti välja lihtsa välimusega kogumik I. Krõlovi valme. 139 valmiga 6-köiteline väljaanne lausa haarati müügilt. Raamatukogus on viis A. Puškini elu ajal ilmunud teost. Poeem "Полтава" (1829) ilmus trükist juba aasta pärast käsikirja valmimist - see polnud suure poeedi teoste puhul sugugi tavaline.

Puškini, Žukovski, Krõlovi, Delvigi jt. töid ilmus ka almanahhis "Полярная звезда" (1823-25), mida andsid välja luuletajad, tulevased dekabristid K. Rõlejev ja A. Bestužev. Raamatukogus on kolmest raamatukesest üks - 1824. a. almanahh.

1836. a. sai A. Puškin loa ajakirja välja andmiseks tingimusel, et selles puudub poliitika rubriik. Nii sündis "Современник" (1836-66), vene revolutsiooniliste demokraatide tähtsaim väljaanne. Ajakirjaga olid hiljem seotud Puškini sõbrad P. Vjazemski ja V. Žukovski, samuti N. Nekrassov, V. Belinski ja N. Tšernõševski. Siin avaldasid oma töid N. Dobroľubov, N. Gogol, A. Herzen, I. Turgenev jt.

Rohelises nahkköites näeme V. Deli "Vene muinasjuttude" (1832) esimest väljaannet. Kui Nikolai I luges seda endise Tartu üliõpilase, kirjaniku ja leksikograafi väljaannet, järgnes otsekohe korraldus arreteerida koostaja ning raamatukauplustest kõrvaldada hävitamiseks kõik muinasjuttude eksemplarid.

A. Gribojedovi komöödia "Häda mõistuse pärast" valmis juba 1824. a. Autori eluajal levis see ainult käsikirjas. 1831. a. ilmus Tallinnas komöödia esimene täielik väljaanne Karl Knorringi poolt väljaantava saksaakeelse sarja "Russische Bibliothek für Deutsche" 3. vihikuna. Esimene venekeelne

väljaanne nägi trükivalgust Moskvast 1833. a. arvukate tsensuurikärbetega.

M. Lermontovi surma-aastal 1841 ilmus tema romaani "Meie aja kangelane" 2. väljaanne. Näitusel on ka I. Turgenevi, N. Nekrassovi, M. Saltõkov-Štšedrini ja N. Gogoli teoseid, mis on välja antud autorite elu ajal, viimastest silmapaistvaim on "Surnud hingede" esitrükk (1842).

Tähelepanu väärivad 19. sajandi illegaalsed väljaanded. Esimene vene revolutsiooniline ajaleht "Колокол" ilmus 1857-65 Londonis ja 1865-67 Genfis A. Herzeni ja N. Ogarjovi väljaandel. "Колокол" avaldas materjale ka Eesti kohta (Tartu ülikoolist, 1858. a. talurahvarahutustest). Eksponeeritud on mitmed marksismi-leninismi klassikute esitrükid.

Võib näha silmapaistva päritoluga raamatuid - Napoleon I superekслиibrisega köide keisri isiklikust raamatukogust, G. Dolgorukile, Aleksander I-le, K. E. v. Baerile, F. R. Kreutzwaldile jpt. kuulunud raamatuid. Nimekate autorite ja isikute pühenduste või märkmetega raamatutest väärivad tähelepanu N. Lobatševski teos pühendusega oma õpetajale prof. J. M. C. Bartelsile, V. Žukovski kinkeeksemplar, samuti C. R. Jakobsoni, J. Pärna, M. Underi, Fr. Tuglase, O. Lutsu ja J. Kärneri teosed.

Kunstikogu väärtuslikumast osast - graafikast - on köesoleval näitusel eksponeeritud 15.-16. sajandi Lääne-Euroopa meistrite teoseid. Sel ajal jõudsid puu- ja vaselõige anonüümsete käsitöömeistrite kээst nimekate kunstnike huviringi. 16. sajandi I poolel oli graafikakunstis juhtivaks Saksamaa, kus nimekaimaks kunstnikuks oli Albrecht Dürer (1471-1528). Temalt on näitusel varasesse loomeperioodi kuuluv leht "Püha perekond kolme jänese" (puulõige, u. 1496) ja valik populaarsest seeriast "Maarja elu" (puulõige, 1502-10). Raamatukogus pole A. Düreri vaselõikeid, on vaid vana koopia "Kristuse vangivõtmine" kannatuseloo vaselõikes sarjast.

Vaselõiget esindab Martin Schongraueri (1430-91) leht "Trooniv jumal-isa", mis on graveeritud umbes 500 aastat tagasi.

16. sajandi II veerandil äratasid Saksamaal tähelepanu nn. väikemeistrid. Nende väikeseseformaadilist töölaadi tutvustab Heinrich Aldegreveri (1502-1555/61) sari "Susanna lugu" (vaselõige, 1555).

Saksamaaga üheaegselt leidis puu- ja vaselõige elavat viljelemist Madalmaadel. Sealset kuulsalt meistrit Lucas van Leydenilt (1494-1533) on TRÜ TR-s kaheksa lehte, sealhulgas üks tema varase perioodi tippe "Kuningate kummardamine" (vaselõige, 1513).

16. sajandi algul, mil Itaalias valitses kõrgrenessanss ja loodi ületamatuid arhitektuuri-, maali- ja skulptuuriisendöövleid, seisis graveerimiskunst väga tagasihoidlikul kohal. Selle ala edasiviijaks sai Marcantonio Raimondi (u. 1480-1517/34) ja tema koolkond, kel oli eelkõige suuri teeneid Raffaeli teoste populariseerimisel.

Fotokogust on eksponeeritud raamatukogu ainus paberfoto eelkäija—dagerrotüüp (foto hõbeplaadil), millel on jäädvustatud prof. K. Morgensterni vennapoeg abikaasaga. (Eestis on säilinud 17 dagerit.)

Suurim fotoharuldus on kaasaegse negatiiv-positiiv fotograafias leiutaja W.H.F. Talboti (1800-1877) kollektsioon, mille kinkis Tartu ülikoolile teadlase lapselaps M.T. Talbot. Näeme maailma esimeselt pabernegatiivilt suurendatud koopiat - Lacock Abbey lossi võretatud aken, valikut Talboti leiutatud menetlusel loodud fotogravüüre ja originaalfotosid 1840. aastast, Talboti portreed (1865).

Etnograafilise ja geograafilise väärtusega on mereväeleitnant O.v. Ungern-Sternbergi kahelt ümbermaailmareisilt (1871-80) kaasa toodud fotode kollektsioon (2 albumit 334 pildiga).

Tartu fotograafia ajalugu kajastavad esimeste fotograafiide (F. Schlater, L. Höflinger, C. Schultz, R. Sachker) pildid on enamasti seotud Tartu ülikooliga - eksponeeritud on õppejõudude portreid, ülikooli hoonete vaateid, õppetstarbelisi fotosid ülikooli kliinikule jm.

Teadlastele, teadusajaloolastele ja kodu-uurijaile pakuvad huvi TÜ botaanikaaja direktori prof. Edmund Russowi stereofotod, mis said 1897. a. II rahvusvahelisel fotonäitusel Tallinnas 1. auhinna. 1002-fotoline kogu sisaldab põhiliselt Tartu ja Kõrval loodus- ja olustikuvaateid.

Eksponeeritud on vaid osake varadest, mis paljude maade ja rahvaste kultuuri tähistena on Tartu ülikooli raamatukogu hoida ning säilitada.

RAAMATUKOGU TÄNAPÄEV

TRÜ TR-s on ligi 500 töötajat. Raamatukogul on koos filiaalidega 22 teeninduspunkti. Peale selle on kateedrite ja laborite juures veel 73 käsikogu.

Osakondi on TRÜ TR-s 16:

- komplekteerimisosakond
- kataloogimisosakond
- liigitusosakond
- perioodikaosakond
- hoiuosakond
- teenindusosakond
- vana raamatu osakond
- rekataloogimisosakond
- bibliograafiaosakond
- infoosakond
- metoodikaosakond
- teadustöö osakond
- ideelise kasvatustöö osakond
- käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond (KHO)
- hügieeni- ja restaureerimisosakond (HRO)
- majandusosakond

Komplekteerimisosakond muretseb raamatukokku nii eesti-, vene- kui võõrkeelset kirjandust, arvestades ülikooli õppe- ja teadustöö vajadusi. Kogu Eesti NSV trükitoodangut saadakse sundeksemplarina. Vastavalt TRÜ-s õpitavatele erialadele tuleb valikuliselt sundeksemplare ka NSVL-s ilmuvast venekeelsest kirjandusest. Suur osa raamatutest ostetakse raamatukauplustest. Peale selle kuuluvad komplekteerimisallikate hulka veel TRÜ kirjastusosakond, kodu- ja välismaine raamatuvahetus, reservfond, annetused. 1981.a. vahetati publikatsioone 371 teadusasutuse ja raamatukoguga 37 välisriigist.

Katalogimisosakond kataloogib raamatukokku saabunud eesti-, vene- ja võõrkeelset kirjandust ja hooldab tähestikatalooge.

Liigitusosakond liigitab, kohaviidastab ja vormistab uut kirjandust raamatukogulikult ning hooldab süstemaatilisi ja märksanakatalooge.

Perioodikaosakond tellib "Ajakirjanduslevi" vahendusel nii kodu- kui välismaist perioodikat tsentraliseeritult kogu ülikoolile, koostab ning hooldab raamatukogu perioodikakatalooge.

Hoiuosakonna valdustesse kuuluvad nõukogude raamatu fond (Fond 1), eestikeelse raamatu fond (Fond 2), välismaine fond (Fond 3), vanema kodu- ja välismaise kirjanduse (ilm. kuni 1917) fond (Fond 4), Estica fond, dissertatsioonide ja akadeemiliste trükiste fond ja memoriaalkogud. Hoiuosakonna töötajate ülesandeks on uue kirjanduse kohalepaigutamine, lugejale vajaliku kirjanduse väljatoomine ja lugeja poolt tagastatud kirjanduse tagasipanek, fondide puhastamine segunud, lagunenud ja mitteprofiilsest kirjandusest.

Teenindusosakond jaguneb:

- teaduskirjanduse kojulaenutussektor,
- teaduskirjanduse lugemissaalide sektor,
- õppekirjanduse kojulaenutussektor,
- õppekirjanduse lugemissaalide sektor,
- raamatukogudevahelise laenutuse sektor (RVL),
- ajaloo- ja filoloogiateaduskonna raamatukogu,
- ühiskonnateaduste raamatukogu,
- keemiraamatukogu,
- füüsikaraamatukogu,
- majandusraamatukogu,
- lugemissaal Leningradi mnt. 27 asuvas ühiselamus.

Raamatuvara muudavad lugejale kättesaadavaks ka 73 käsikogu kateedrite ja laborite juures, mis deponeerivad kirjandust põhikogust.

Vana raamatu osakonnas toimub vanema kirjanduse järelkomplekteerimine. Komplekteerimise peamiseks allikaks on ulatuslik reservfond, arvestatava osa moodustavad ka annetused.

Rekataloogimisosakonna põhiülesandeks on rekataloogida raamatukogu fondides olevad vanad võõrkeelsed raamatud (ilm. kuni 1944. a.) ja ette valmistada nende trükikataloog. Ühtlasi kataloogib osakond raamatukogusse juurdetulevad vanad vene- ja võõrkeelsed raamatud ning hooldab vanade venekeelsete raamatute sedel- ja raamatkataloogi, võõrkeelsete raamatute sedelkataloogi ja Estica kataloogi.

Bibliograafiaosakonna põhilised tööloigud on 1) teatmebibliograafiline teenindamine, 2) TRÜ ilmunud tööde bibliograafia aastaraamatute koostamine, 3) raamatukogu- ja bibliograafia-alaste teadmiste levitamine. Alates 1960. a. korraldatakse kõikide teaduskondade esmakursuslastele bibliograafiaõppusi, kus tutvustatakse raamatukogu kasutamise korda, teatmeteoseid ja bibliograafiavahendeid. Teadusbibliograafia sektor võtab arvele TRÜ õppejõudude, üliõpilaste ja teenistujate trükis avaldatud tööd, koostab ning annab välja vastavat aastaraamatut, kogub materjali TRÜ kohta ning korraldab selle kartoteekidesse.

Infoosakonna ülesanne on kateedrite ja laborite informeerimine uudiskirjandusest vastavalt teadusliku uurimistöo teema- ja õpetatavatele aladele. Informeerimine toimub referentide vahendusel. Kasutatakse teemainfot, valikteadistust ja juhtivate töötajate diferentseeritud infoteenindust. Antakse välja infolehti ja -bülletäänid 10 teemal.

Metoodikaosakond on vabariigi kõrg- ja keskeriõppeasutuste raamatukogude metoodiline keskus ning suunab ülikooli kateedrite ja erialaraamatukogude tööd.

Kõsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna valdusse kuuluvad käsikirjad, haruldased trükised, fotod ja kunstiteosed. Osakonna ülesandeks on nende tutvustamine uurijatele ja asjahuvilistele kataloogide, publikatsioonide ja näituste vahendusel. Selles osakonnas toimub raamatukogu põhiline teadustöö, ilmub ka jätkväljaanne "Publicationes bibliothecae universitatis litterarum Tartuensis".

Hügieeni- ja restaureerimisosakonna ülesandeks on raamatukogu varade säilivuse tagamine, kannatadasaanud raamatute, käsikirjade ja kunstiteoste ennistamine ning konserveerimine. TRÜ TR-s restaureeritakse kõikvõimalikke paberisorte, käsikirju, graafikat, nahka, pärgamenti, köiteid, pitsereid jm. Intensiivselt kulgeb osakonna teadustöö, antakse välja kogumikku "Raamat - aeg - restaureerimine".

Ideelis-kasvatustöö osakond loodi 1982.a. metoodikaosakonna baasil. Osakond tegeleb raamatukogu massiürituste ja näituste korraldamisega ning ekskursioonide organiseerimisega.

Teadustöö osakond loodi 1982.a. seoses vajadusega teadustöö organisatsioonilist taset tõsta. Osakonna ülesandeks on teadustöö perspektiivplaneerimine, samuti koordineerimine teiste raamatukogude sellealase tegevusega.

Kuigi TRÜ Teaduslikul Raamatukogul ei ole teadusasutuse õigusi, tehakse teadustööd intensiivselt, sellega tegeleb iga neljas töötaja. Eriti on teadustöö hoogustunud 1960. aastatest. Välja on kujunenud järgmised uurimissuunad:

1. Fondide koostis ja selle tutvustamine lugejaile
 2. Raamatukogutöö ökonomika
 3. Lugejanõudlus
 4. Raamatuhügieen ja -restaureerimine
 5. Tartu ülikooli raamatukogu ajalugu
 6. Teadusbibliograafia nimestike koostamine ja avaldamine
- Alates 1965. aastast on korraldatud 9 teaduskonverentsi. Alates 3. konverentsist on avaldatud ettekannete teesid. Suuremad tööd avaldatakse TRÜ Toimetistes ja TRÜ-TR-i väljaannetena.

RAAMATUKOGU VÄLISSIDEMED

Tähtsat osa komplekteerimisel on alati etendanud väljaannete vahetus. Juba 1818. a. oli Tartu ülikool ainsana Venemaa kõrgematest õppeasutustest Saksamaal loodud ülikoolide vahetusühingu liige. 19. sajandi keskel arenes vahetus ka teiste Euroopa ja Ameerika ülikoolidega, Peterburi Teaduste Akadeemiaga, Rumjantsevi muuseumi raamatukoguga jt. Tartu ülikooli toimetiste ilmumabakkamisega 1893. a. tõusis vahetuse osatähtsus veelgi.

Praegu on TRÜ Teaduslikul Raamatukogul ligi 400 vahetuspartnerit umbes 40 riigis. Paljud ülikoolid, teaduste akadeemiad ja suured raamatukogud, kellega loodi vahetus juba eelmisel sajandil, on meie partneriteks seniajani. Näitena võib tuua järgmisi asutusi: Berliini, Greifswaldi, Halle, Jena, Leipzigi ja Rostocki ülikoolid Saksa DV-s; Kieli ja Marburgi ülikoolid Saksa FV-s, Helsingi ülikooli raamatukogu Soomes; California, Cornelli, Wisconsin, Columbia, Illinoisi ülikoolid USA-s; Cambridge'i, Londoni ja Oxfordi ülikoolid Inglismaal; Marseille ja Pariisi ülikoolid Prantsusmaal; Rumeenia Teaduste Akadeemia Bukarestis; Tšehhi Teaduste Akadeemia Prahas; Prantsuse Rahvusraamatukogu Pariisis ja Kongressi Raamatukogu Washingtonis. Igal aastal sõlmib meie raamatukogu uusi vahetuskokkuleppeid Tartu Riikliku Ülikooli publikatsioonide baasil.

Välisvahetuse partnerid 1981.a.

1. Sotsialismimaades

Bulgaaria RV	8	Rumeenia SV	9
Jugoslaavia FSV	10	Saksa DV	19
Kuuba RV	1	Tšehhoslovakkia SV	26
Poola RV	28	Ungari RV	15

2. Kapiteli- ja arengumaades

Ameerika Ühendriigid	60	Kanada	6
Austraalia	6	Kreeka	1
Austria	3	Mehhiko	1
Belgia	6	Norra	6
Brasiilia	2	Prantsusmaa	14
Filipiinid	1	Rootsi	18
Hispaania	1	Saksa FV	18
Holland	5	Soome	41
India	3	Sri-Lanka	1
Iirimaa	2	Šveits	2
Inglismaa	20	Taani	12
Itaalia	5	Tansaania	1
Island	1	Türgi	1
Jaapan	16	Venetsueela	1
		Uus-Meremaa	2

RAAMATUKOGU HOONED

Asutamispäevil polnud ülikooli raamatukogul omaette ruume. Esialgu paigutati raamatud kuratooriumi sekretäri Schultzi majja (Mitsurini t. 30), 1802. a. viidi üle riiginõunik Bocki maja saali (Ülikooli t. 16).

Ülikooli arhitekti J.W. Krause projekti järgi alustati 1804. a. Tartu Toomkiriku kooriruumi ümberehitamist 3.korruseliseks saalraamatukoguks. Hoone oli arvestatud 500 000 kõite jaoks. Selle arvuni jõuti varsti pärast 1817. aastat. Uue hoone ehitamine tõusis päevakorda juba 1880. aastatel. Ruumikitsikuse kõrval hakkas järjest rohkem muret tegema hoone tuleohtlikkus, sest kõik peale välismüüride oli puidust.

Käesoleva sajandi teise kümnendi alguseks oli uue raamatukoguhoone ehitamise küsimus otsustatud, raha (400 000 kuld-rubla) ja asukoht (ülikooli peahoone taga) olemas, projektjoonis valmis. Siis puhkes I maailmasõda.

Kodanlikul Eesti Vabariigil ei olnud raha sellise ehitusobjekti tarvis. Peale arvukaid palveid ja ettepanekuid valmis 1927.-29. a. varemtes juurdeehitus. Ümberehitus läks kalliks, saadud ruumiefekt oli võrdlemisi väike, raamatute paigutus paljudesse eri hoidlatesse raskendas tööd, tuleoht jäi püsima.

Suure Isamaasõja ajal olid raamatukogu ruumid kütmeta, aknad purunesid. Selle tulemusena pehastusid kandekonstruktsioonid ja raamatute seas hakkas levima hallitus.

1957. a. tegi raamatukogunõukogu ettepaneku ehitada uus hoone. Riiklik Plaanikomitee aga lükkas selle edasi järgmisesse viisaastakusse. Aastatel 1958-1962 ületati Toome hoone lubatud kandevõime kõikidel korrustel ning 1962. a. alustati esimesel korrusel rekonstrueerimistööd. Alumise korruse saalhoidla ehitati arhitekt R. Buldase projekti alusel ümber kahekorruseliseks raudbetoonist vahelaega hoidlaks.

Aastatel 1965-1967 koostati TRÜ Teadusliku Raamatukogu uue hoone projekteerimise lähteülesanne, ruumiprogramm, teaduslik ja tehnilis-majanduslik põhjendus. Ette oli nähtud 1500 lugejakohta ja hoidla 5,5 miljoni kõite jaoks. 1968. a.

valmis eelprojekt. 1970.a. kinnitati korrigeeritud plaani-ülesanne. Uue hoone ehitamist alustati 1975. a. Vanemuise - Struve - Tiigi - Akadeemia tänavate vahelisele alale. Projekteerijaiks olid "Eesti Tööstusprojekti" arhitektid K.Valdre ja M.Kalling ning peainsener H. Olmet. Maja võeti 1980. a. detsembris vastu hindega "väga hea". Raamatute ülekolimist alustati 1981. a. 24. juunil, lugejatele avati raamatukogu 23. veebruaril 1982. a.

Uus raamatukoguhoon, mõõtmega 92 x 78 m, on 5-korruselise. Neist 3 on maa-alused hoidlakorruused. Alumisel korrusel asub kompaktriulitel vanem ja vähekasutatav kirjandus, ülemisel aga kõige uuem ja kasutatavam. Riulid on pärit Soomest. Hoidlatesse on paigutatud tolmuärastus- ja tuleohutussüsteemid.

Majja sisenev lugeja satub avarasse vestibüüli, kus asuvad lugejate registreerimine ja informatsioonilaud, ülikooli väljaannete ja ajakirjanduse müügipunkt ning õppekirjanduse kojulaenutus, mis töötab semestri algus- ja lõpukuudel, väljastades ja vastu võttes õpikuid. Teisel maapealsel korrusel asuvad kataloogid, kojulaenutuspunktid, teatmekirjanduse lugemissaal, infoosakonna lugemissaal, uudiskirjanduse näitus, KHO lugemissaal, raamatumuuseum, auditoorium bibliograafia-õppuste jaoks ja personali tööruumid. 221 kohaga konverentsisaal on üks esinduslikumaid ruume Tartus. Saali on paigutatud Ungari tõlkeseadmed, mis võimaldavad ettekandeid tõlkida korraga nelja keelde, seina kaunistab Mall Tombergi 60 m² suurune gobeläänvaip.

Kolmandal korrusel paiknevad õppe- ja teaduskirjanduse lugemissaalid ning teeninduspunktid. Kokku on raamatukogus 1097 lugejakohta. Teaduskirjanduse lugemissaal on riulite abil eraldatud filoloogia, ühiskonnateaduste, loodusteaduste, täppisteaduste ja ajakirjade saalideks. Ajalehtede lugemissaal asub omaette ruumis, selle kõrval on grupitöö ruum. Õppejõud, aspirandid ja diplomandid võivad saada 1-2 kuuks oma kättesse individuaalkabiini. Õppe- ja teadustöö kabiin on kokku 62. Osa õppekabiinidest on varustatud vahenditega mikrofilmide ja -kaartide lugemiseks ning heliplastide ja -lintide kuulamiseks. Kolmandal korrusel asub ka 120 kohaga kohvik raamatukogu lugejate ja personali jaoks.

RAAMATUKOGU AJALOO KRONOLOOGIA

- 1799 Kinnitatakse Tartu ülikooli statuut.
- 1800 Algavad ettevalmistused ülikooli raamatukogu asutamiseks.
- 1802 Tartu ülikooli raamatukogu avatakse üldiseks kasutamiseks.
- 1802-1839 Raamatukogu direktoriks on Johann Karl Simon Morgenstern.
- 1804-1807 Toomkiriku varemete kooriosa ehitatakse ümber ülikooli raamatukoguks.
6. aug. 1806 Raamatukoguhuone pidulik avamine.
1880. aastad Esmakordselt tõuseb päevakorda uue raamatukoguhuone vajalikkus.
- 1899 Asutatakse ajaloo- ja keeleteaduskonna seminariraamatukogu.
- 1915 Raamatukogu fondid evakueeritakse sõja eest Nizni-Novgorodi, Permi ja Voroneži.
- 1919 Algavad ettevalmistused kodanliku ülikooli elukutsumiseks, kus õppetöö ja asjaajamine toimuksid eesti keeles.
- 1920 Seoses Tartu rahuga reevakueeritakse fondid Tartusse.
- 1919-1920 Raamatukoguhoidjana töötab Oskar Luts.
- 1920-1922 Raamatukogu direktori asetäitjana töötab raamatuteadlane Udo Ivask.
- 1921-1922 Raamatukoguhoidjana töötab Villem Grünthal-Ridala.
- 1927-1930 Laiendatakse raamatuhoidlaid.

- 1944-1945 Raamatukogu varade evakueerimine maale ja re-
evakueerimine Tartussc. TRÜ Pearaamatukogu ar-
vatakse NSVL Rahvakomissaride Nõukogu otsusega
II kategooria raamatukogude hulka.
- 1956 Avatakse õpperaamatukogu V.Kingissepa t. 15^a.
- 1958 TRÜ Pearaamatukogu nimetatakse ümber Teadus-
likuks Raamatukoguks, kinnitatakse uus struk-
tuur ja koosseis.
- 1965-1967 Koostatakse raamatukogu uue hoone projektee-
rimise lõhteülesanne.
- 1968 Valmib uue hoone projekt. Raamatukogule an-
takse individuaalkoosseisu õigus.
- 1972 Minnakse üle tsentraliseeritud komplekteeri-
misele ja kataloogimisele.
- 1974 Asutatakse ühiskonnateaduste raamatukogu.
- 1975 Asutatakse õpperaamatukogu filiaal Leningradi
mnt. 27 asuvas ühiselamus ja keemiaraamatuko-
gu.
Algab uue hoone ehitus.
- 1976-1979 Töötab TRÜ TR meditsiiniraamatukogu.
- 1976 Raamatukogu uuele hoonele pannakse nurgakivi.
- 1977 Asutatakse majandusraamatukogu.
- 1979 Asutatakse füüsikaraamatukogu.
- 1980 Uue hoone vastuvõtmine.
- 24.juuni 1981 Ülekolimise algus.
- 22.veebr.1982 Uue hoone avamine lugejatele.

RAAMATUKOGU DIREKTORID

- 1802-1839 Johann Karl Simon Morgenstern (1770-1852), klassikalise filoloogia, esteetika ning kirjandus- ja kunstiajaloo professor, ülikooli muinasteaduste muuseumi rajaja. Pärandas ülikoolile oma 115 000-kõiteline isikliku raamatukogu.
- 1839-1842 Friedrich Georg von Bunge (1802-1897), õigusteaduse ja ajaloo professor, õppis Tartu ülikoolis.
- 1842-1855 Emil Anders (1806-1887), teoloogiaprofessor.
- 1855-1857 Karl Friedrich Keil (1807-188), teoloog, usuteaduskonna dekaan.
- 1858-1865 Rudolf Buchheim (1820-1879), farmakoloogiaprofessor.
- 1865-1867 Ludwig Schwabe (1835-), filoloogiadoktor, klassikalise filoloogia ja arheoloogia professor.
- 1867-1874 Karl Heinrich Johann Faucker (1820-1883), klassikalise filoloogia professor.
- 1874-1879 Eugen-Adolf Petersen (1836-), klassikalise filoloogia ja arheoloogia professor.
- 1879-1881 Rudolf Albert Martin Böhm (1844-1926), farmakoloogiaprofessor.
- 1881-1890 Richard Hausmann (1842-1918), ajaloo ja arheoloogia professor, pärandas ülikoolile oma isikliku 4000-kõiteline raamatukogu.
- 1890-1895 Heinrich Ferdinand Mühlau (1839-1914), teoloogiaprofessor.
- 1895-1900 Jevgeni Schmurlo (1853-1934), ajaloo professor.
- 1900-1905 Jevgeni Passek (1860-1912), rooma õiguse professor, 1905-1907 ülikooli rektor.

- 1906-1909 Aleksander Vassiljev (1867-1953), üldajaloo professor, bütsantsist ja arabist.
- 1910-1915 Vladimir Grabar (1865-1956), rahvusvahelise õiguse professor.
- 1916-1919 Aleksander Bogojavlenski (1868-1941), keemiaprofessor, õppis Tartu ülikoolis.
- 1919-1944 Friedrich Puksoo (1890-1969), raamatuteadlane ja bibliograaf, raamatukogunduse õppejõud.
- 1944-1949 Karl Weltmann (1878-1961), majandusteadlane, bibliograaf. Pärandas ülikoolile oma ca 8500-kõitelise, põhiliselt Baltimaade ajalugu käsitleva raamatukogu.
- 1949-1951 Kaja Noodla (1915), bibliograaf, raamatukogunduse õppejõud.
- 1951-1962 Aimi Hiir (1902), bibliograaf.
- 1962 alates Laine Peep (1932), psühholoog ja raamatukoguteadlane, filosoofia õppejõud, Eesti NSV teeniline kultuuritegelane 1975. a.

RAAMATUKOGU TÄNAPÄEV ARVUDES

Fondi suurus - 3,8 milj. tr. üks.

Fondi aastane juurdekasv - 90 000 tr. üks.

Ajakirju 1400 nimetust

Lugejaid üle 15 000

Laenutusi aastas 1,2 milj.

Lugejahõive 100% päevase osakonna üliõpilastest

90% kaugüliõpilastest

99,3% õppejõududest, teaduritest, aspirantidest

Lugemissaalides kohti 1097

Raamatukogutöötajaid ligi 500

KIRJANDUST

Teadusliku Raamatukogu töid I-VI (TRÜ Toimetised 224, 248, 162, 325...457).

Vigel, E. Tartu Riikliku Ülikooli Teadusliku Raamatukogu asutamine ja areng aastail 1802-1839. TRÜ Toimetised 115.

Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslik Raamatukogu. Koost. L. Trikkant. Tartu, 1977.

Peep, L. Tulevikutundega ülikooli raamatukogust. - Horisont 1976, nr. 11, lk. 12-18.

Kirsel, A. Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslik Raamatukogu. - Trt., 1966.

Rara. Haruldusi Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslikus Raamatukogus. Koost. M. Rand. Tln., 1980.

Tering, A. Raamatutel on oma saatus. Horisont, 1981, nr. 7, lk. 23-25.

SISUKORD

	lk.
Raamatukogu ajaloost	3
Raamatukogu fondid	6
Raamatumuuseum	10
Raamatukogu tänapäev	22
Raamatukogu välissidemed	26
Välisvahetuse partnerid	26
Raamatukogu hooned	28
Raamatukogu kronoloogia	30
Raamatukogu direktorid	32
Raamatukogu tänapäev arvudes	34
Kirjandust	35

MÄRKUSED

MÄRKUSED